

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهکارهای ارتقاء انگیزه طلبگی

راهنمای ارتقاء الگیزه طالبی

ناشر: معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه
تهیه و تدوین: مدیریت مطالعات معاونت تهذیب حوزه های علمیه
مجتمع فرهنگی پژوهشی اوقاف
نویسنده: مدیریت مطالعات تربیتی فرهنگی معاونت تهذیب
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات اوقاف
قطع: رقعی

نوبت چاپ: پاییز ۱۳۹۳

شمارگان: ۲۰،۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

سایت سازمان: www.awqaf.ir

سایت معاونت: www.mfso.ir

سایت مجتمع: www.mfpo.ir

سایت معاونت تهذیب: www.tahzib-howzeh.com

آدرس: تهران، خیابان نوفل لوشاتو، سازمان اوقاف و امور خیریه

معاونت فرهنگی و اجتماعی

آدرس مجتمع: قم، خیابان جمهوری، بین کوی ۱۶ و ۱۸، پ ۴۸

مجتمع فرهنگی پژوهشی

معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۹۳۶۰۴۲ - ۰۲۵ - ۳۲۹۳۱۴۰۵ - فاکس: ۰۲۵

غیر قابل فروش

اهدای معاونت فرهنگی و اجتماعی
سازمان اوقاف و امور خیریه

فهرست

پیش گفتار.....	۷
مطلع سخن.....	۱۱
تعریف انگیزه.....	۱۵
چرا در اینجا از انگیزه بحث می‌کنیم؟.....	۱۹
عوامل و موانع انگیزشی پیش روی طلاب.....	۲۵
الف. موانع درونی.....	۲۷
ب. موانع بیرونی.....	۲۸
راهکارهای ایجاد انگیزه و افزایش نشاط در میان طلاب.....	۳۳
راهکارهای افزایش انگیزه توسط خود طلاب.....	۳۳
الف. عوامل جسمانی (فیزیولوژیک):.....	۳۳
ب. عوامل غیر جسمی و غیرمادی.....	۳۵
راهکارهای ایجاد انگیزه توسط اساتید.....	۳۷
الف. ویژگی‌های اخلاقی.....	۳۷
ب. ویژگی‌های علمی و مهارتی.....	۳۷
ج. در ارتباط با طلبه.....	۳۸
د. در تدریس.....	۴۰
راهکارهای ایجاد انگیزه توسط مدیران و مسئولان مدارس.....	۴۵
الف. ویژگی‌های شخصی.....	۴۵
ب. برنامه‌ریزی.....	۴۶
ج. اجرای برنامه و مدیریت.....	۴۷
د. در ارتباط با استاد.....	۴۸
هـ. در ارتباط با طلبه.....	۴۹
و. برنامه‌ها و طرح‌ها.....	۵۲
بحث و نتیجه‌گیری.....	۵۳
فهرست منابع.....	۵۵

پیش گفتار

حوزه های علمیه شیعه همواره کانون تربیت عالمان و فرزاندانی بوده که رسالت نشر و پاسداری از معارف اسلام ناب محمدی و علوی را طی بیش از هزار سال بر عهده داشته اند و اکنون بعد از گذشت این همه سال، چراغ پرفروغ حوزه های علمیه همچنان نورافشانی می کند و کام تشنگان معارف اهل بیت علیهم السلام را سیراب می کند. طلاب علوم دینی که با هدف سربازی حضرت ولی عصر و پاسداری از آیین حیات بخش اسلام، متاع ناچیز دنیا را رها کرده و از برخورداری ها و نعمت های آن چشم پوشیده و در یک مجاهدت تحسین برانگیز، به سوی حوزه های علمیه رو کرده اند، طی سالهای متمادی و در یک فرایند پریپیچ و خم و دشوار، گوهر وجود خود را در کانون تعلیم و تربیت حوزوی جلا بخشیده و به مرور زمان مشعل داران هدایت و سفیران دین آسمانی خواهند شد.

این فرایند طولانی مدت در میانه را با مشکلات و آسیب های فراوانی روبرو است و اگر به موقع در صدد ریشه یابی، پیشگیری و رفع این آسیب ها نباشیم چه بسا اساس مسیر حرکت طلبه را تحت تأثیر قرار داده و وی را به سمت و سویی بکشاند که جز حسرت و پشیمانی و سرخوردگی ثمری نداشته باشد.

ضعف انگیزه در مسیر حرکت طلبگی، یکی از این آسیب های احتمالی است و این نوشته کوتاه در صدد بررسی علل احتمالی بروز و ظهور این ضعف و ارائه راهکارهای تقویت و ارتقاء آن می باشد.

مباحث ارائه شده در این نوشتار، حاصل کارگاه تخصصی سومین نشست معاونین تهذیب استانی است که در شهریور سال ۱۳۹۱ در شهرستان ارومیه برگزار گردید و برای استفاده مسئولان و مدیران مدارس علمیه، اساتید آموزشی، مشاوران، اساتید اخلاق و طلاب محترم تدارک دیده شده است. امیدواریم همه این عزیزان با مطالعه این اثر ما را با پیشنهادهای اصلاحی و تکمیلی مورد لطف خودشان قرار دهند. همچنین از فاضل ارجمند جناب حجت الاسلام و المسلمین محمد عالم زاده نوری که در تدوین اثر حاضر ما را یاری کردند صمیمانه تقدیر و تشکر می نمایم.

مدیریت مطالعات تربیتی و فرهنگی معاونت تهذیب حوزه های علمیه در صدد است در آینده نزدیک با تدوین و انتشار مجموعه نوشتارها و کتاب هایی با موضوعات تربیتی و اخلاقی، گام هایی را در پیشگیری و رفع آسیب های احتمالی اخلاقی و تربیتی در حوزه های علمیه بردارد، ان شاء الله تعالی.

در این راستا معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه سعی نموده است با ارائه نگاه و سبکی جدید در ترویج این امر مهم همت گمارد.

معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

مطلع سخن

امام صادق (ع) می فرماید:
**«ما ضَعُفُ بَدَنٍ عَمَّا قَوَّيْتُ عَلَيْهِ النِّيَّةُ»؛
 جسمی که انگیزه قوی داشته باشد رو به ضعف
 و سستی نمی نهد.**

انگیزه یکی از وجوه مهم زندگی انسان است که باعث می شود شخص به وظیفه خود پایبند باشد، کارها را با شور و اشتیاق و رضامندی انجام دهد و به آسانی به اهداف و خواسته های خود دست یابد. هرفردی برای ادامه زندگی، بقاء، فعالیت و حتی تغییر نیازمند انگیزه است و بدون انگیزه زندگی انسان راکد، سرد و بی روح خواهد بود. برای گسترش دامنه رفتارها باید یاد گرفت، اما برای عمل به آنچه یاد گرفته ایم، نیازمند انگیزه هستیم. بنابراین اهمیت انگیزه اگر بیشتر از یادگیری نباشد، کمتر نیست.

بسیار دیده و شنیده شده است که با وجود شرایط یکسان، برخی ها بیشتر و بهتر از بقیه رشد و پیشرفت داشته اند. حتی گاهی در شرایط آموزشی دشوارتر نیز،

افرادی بودند که عملکرد مطلوب تری نسبت به کسانی داشته اند که از امکانات و شرایط بهتر برخوردار بوده اند. از این رو، در کنار عوامل مهم دیگری مثل هوش و وراثت، محیط و امثال آن، به جرأت می توان گفت که مؤثرترین عامل در موفقیت این افراد داشتن انگیزه ای نیرومند برای سخت کوشی و پشتکار بوده است. «از نظر "انیشیتین" ده درصد نبوغ را الهام تشکیل می دهد و نود درصد آن سخت کوشی و عرق ریختن است. این یک واقعیت است که برخی افراد نسبت به دیگران تلاش بیشتری می کنند، اینگونه افراد نسبت به همکاران با ذکاوت خود عملکرد بهتری ارایه می نمایند»^۱.

۱. رابیتز، استفین پی، مبانی رفتار سازمانی، ترجمه علی پارسیان و محمد اعرابی، ص ۷۲

تعریف انگیزه

تعریف انگیزه

در تعریف واژه «انگیزه» باید گفت انگیزه عاملی است درونی و این عامل رفتار شخص را برمی انگیزد، جهت می دهد و آن را با شرایط فیزیکی و طبیعی هماهنگ می سازد. یا «آمادگی یا گرایش درونی بالقوه برای پاسخ دادن به موقعیت یا محرک خاص بیرونی، از بین موقعیت ها و محرک های مختلف موجود را می توان انگیزه نامید»^۱. همچنین، انگیزش را می توان «عامل نیرو دهنده، هدایت کننده و نگهدارنده رفتار» تعریف کرد.^۲ «به زبان ساده، انگیزش چیزی است که فرد را به پیش رفتن وامی دارد، در حال پیش رفتن نگه می دارد و تعیین می کند که به کجا باید رفت»^۳.

به بیان دیگر، انگیزه یک اصطلاح کلی است که زمینه مشترک بین نیازها، شناخت ها و هیجان ها را مشخص می کند که هریک از اینها فرآیندی درونی است که رفتار را نیرومندانه هدایت می کند. فرق بین انگیزه و نیاز،

۱. شاملو، سعید؛ آسیب شناسی روانی؛ ص ۱۰۳.

۲. علی اکبر سیف، روان شناسی پرورشی، ص ۳۴۹

۳. رابرت ای اسلاوین، روان شناسی تربیتی، ترجمه یحیی سید محمدی، ص ۳۶۰

شناخت یا هیجان صرفاً به سطح تحلیل آنها مربوط می‌شود؛ یعنی اینکه کلی باشند یا اختصاصی؛ مثلاً نیازها، شناخت‌ها و هیجان‌ها انواع اختصاصی انگیزه‌ها هستند که به همراه رویدادهای بیرونی و محیطی به عنوان منابعی محسوب می‌شوند که منجر به ایجاد انگیزش در انسان می‌شوند و به رفتار انسان انرژی و جهت می‌دهند.^۱

۱. ریو، جان. مارشال؛ انگیزش و هیجان، ترجمه یحیی سیدمحمدی؛ ص ۱۰.

چرا در اینجا از انگیزه
بحث می‌کنیم؟

چرا در اینجا از انگیزه بحث می‌کنیم؟

یکی از موانع و آسیب‌هایی که ممکن است در مسیر حرکت طلاب علوم دینی به سمت رشد و کمال علمی و معنوی بوجود آید ضعف انگیزه طلبگی می‌باشد. ضعف انگیزه نه تنها به خودی خود یک آسیب جدی به شمار می‌رود، بلکه ممکن است زمینه ساز بروز برخی آسیب‌های اخلاقی، تربیتی و تحصیلی نیز گردد. اینکه افراد هنگام ورود به حوزه‌های علمیه و نیز در ادامه مسیر پر فراز و فرود طلبگی، چه انگیزه‌هایی را دنبال می‌کنند؟ مرحوم آیت الله مجتبی‌ی تهرانی رحمته الله سال ۱۳۹۱، در مراسم افتتاحیه سال تحصیلی حوزه‌های علمیه استان تهران در پاسخ به این پرسش تحلیلی داشتند، ایشان فرمودند: «مطلب دیگری در اینجا مطرح است و آن اینکه آن کسی که تازه به تحصیل و طلب علم ارزش می‌دهد چگونه با مسئله انگیزه تحصیل مواجه می‌شود. از طلبه‌هایی که وارد حوزه‌ها می‌شوند سؤال کنید که برای چه آمدی؟ و برای چه درس می‌خوانی؟ اینجا است که شقوق پیدا می‌کند، یعنی انگیزه‌هایشان مختلف است. مثلاً

والا ترین انگیزه برای به دست آوردن علم را این مطرح می کنند که می گویند: طلب علم برای علم؛ یعنی می خواهم عالم بشوم. ما می گوئیم این ارزنده است و ارزش هم دارد. یا مثلاً شخصی می گوید: می خواهم در اجتماع مرتبه رفیعی را پیدا کنم، یا می خواهم مرجع تقلید بشوم.

می گوید: بهتر از این می خواهی؟ مقامی والا تر و مقدّس تر از این داریم؟ و البته در جایی هم تنزل می کند و پایین می آید. در اینجا عدّه ای هستند که بستگی به نظرشان دارد. بعضی نظر بلند هستند اما اینها نظرشان پایین است و فرض کنید، می گویند: می خواهیم حیثیتی پیدا کنیم و امور معیشتی را بگذرانیم. به تعبیر من، وسیله ای برای امرار معاش داشته باشیم. اخیراً هم سطح پایین آمده و می گویند: برای مدرک درس می خوانیم. الآن مدرک را که بگیری چه کار می خواهید بکنید؟ می خواهند از این راه پول در بیاورند و زندگی و معیشتشان را تأمین کنند. من از شما سؤال می کنم: آیا همه این اشخاص ارزش هایی را که برای تحصیل علم آمده دارند؟ آیا این آثار بر این تصمیمات مترتب می شود؟ جواب: نه!»^۱

در ادامه نیز اشاره داشتند: «در باب مسأله انگیزه برای تحصیل و تدریس، فضلا، طلاب محترم و اساتید معظم باید مراعات این را کنند که این انگیزه برای اینکه حوزه های علمیّه را از رکود بیرون بیاوریم کمک است. الآن بدترین رکود را داریم. توّرم در حوزه ها هست، اما پیشرفت نیست. چرا بترسیم؟ عده ای طلبه در اینجا جمع شدیم تا از این مسائل بگوییم. آیا طلبه ها آن طور که باید درس بخوانند درس می خوانند؟ استاد می فرمود: «این امانت در دست شما است؛ امانت الهی است، حفظش کنید و حفظش به این است که درس بخوانید.» آیا این حوزه ها مثل حوزه های علمیّه سابق است و به همان نحو در تحصیل کوشش می کنند؟ ان شاء الله که این طور باشد. اگر کسی از من بپرسد من چشمم را روی هم می گذارم و می گویم: ان شاء الله، چون می بینم که غیر از این است. یکی از آثار تصحیح انگیزه برای تحصیل و تدریس که اگر تنزیه شود، الهی شود و برای ترویج دین و تبلیغ دین باشد این است که کمر همّت را می بندد و درس می خواند، چون می خواهد ترویج دین کند، اما آن انگیزه در شخص وجود ندارد تا به فعّالیّت وادارش کند».^۱

عوامل و موانع
انگیزشی پیش روی طلاب

عوامل و موانع انگیزشی پیش روی طلاب

اینکه چه عواملی باعث شده حوزه های علمیه با پیشینه طولانی بیش از هزار ساله خود، نتواند همچون گذشته شخصیت ها و بزرگانی چون علامه مجلسی، علامه بحر العلوم، مقدس اردبیلی، شیخ طوسی، میرداماد، شیخ طبرسی، محقق حلی، ملا صدرا، شیخ انصاری، سید بن طاووس، شیخ مفید، سید مرتضی، سید رضی، میرزا جواد ملکی تبریزی، میرزا علی آقای قاضی، حاج شیخ عبدالکریم حائری، آیت الله بروجردی، آیت الله بهاء الدینی، آیت الله گلپایگانی، آیت الله اراکی، آیت الله مرعشی نجفی، علامه طباطبایی، امام خمینی و آیت الله بهجت (رضوان الله تعالی علیهم اجمعین) را تربیت کند، به بررسی بیشتر و دقیق تری نیاز دارد که در این مختصر نمی گنجد. اما با توجه به مطالعات انجام شده و تجارب میدانی، شاید ضعف انگیزه طلبگی یکی از مهم ترین ریشه های این امر باشد. آیا مسأله ضعف انگیزه، به نظام پذیرش و گزینش حوزه مربوط می شود و اینکه در جذب جوانان با استعداد، با انگیزه و دارای پشتکار و عشق به سربازی امام زمان علیه السلام، ناموفق بوده است؟ آیا ایراد متوجه نظام تعلیم

و تربیت حوزه است که در تربیت طلاب فاضل، مهذب، بصیر و انقلابی نتوانسته به خوبی به رسالت اصلی خود عمل کند؟ به قول مرحوم آیت الله تهرانی رحمته الله: «حاصل نظام فعلی چیزی شده که تورم در حوزه ها هست ولی پیشرفت نیست!».

به هر حال با وجود تلاش های مستمر و برنامه ریزی های چشم گیر و قابل تحسین مسئولان و دست اندرکاران حوزه، هنوز تا رسیدن به نقطه مطلوب فاصله زیادی وجود دارد و همکاری همه دستگاه های ذی ربط را می طلبد که در قسمت ارائه راهکارهای تقویت انگیزه، به اهمیت و نقش بخش های مختلف حوزه اشاره خواهد شد. در یک رویکرد زمینه یابی، می توان ریشه ضعف انگیزه صحیح طلاب را در دو دسته عوامل و موانع درونی و بیرونی دنبال کرد:

الف. موانع درونی

در بیان انگیزه های نادرست برخی افراد برای ورود به حوزه، به علل زیر می توان اشاره نمود:

۱. فرار از خدمت سربازی؛
۲. ناکامی در ورود به دانشگاه؛
۳. بی کاری و نداشتن شغل (طلبگی را نیز شغلی در کنار سایر مشاغل جامعه دیدن)؛
۴. نذر و اصرار والدین و عدم تمایل خود فرد؛
۵. باورهای نادرست یا ناقص درباره حوزه و طلبگی؛
۶. با هدف رسیدن به پست و مقام های دنیوی؛
۷. انگیزه های احساسی محض (به دنبال معنویت بودن، در جستجوی امام زمان علیه السلام بودن، عاشق امام جماعت مسجد محله بودن، از لباس آخوندی خوشش آمدن، به خاطر دوست هایی که طلبه شدند و ...)؛
۸. مدرک گرایی و ...

همچنین موارد ذیل را نیز می توان به عنوان موانع انگیزشی درونی حین تحصیل در حوزه برشمرد (این موانع و مشکلات معمولاً در طول تحصیل خود را نشان می دهد و به مرور زمان موجب تضعیف انگیزه و استهلاک توان افراد می شود):

۹. مشکلات روحی و روانی: مثل افسردگی، اضطراب،

وسواس فکری و عملی، کینه ورزی و کدورت و...؛

۱۰. مشکلات شخصیتی: مثل خودکم بینی، عزت نفس پایین و...؛

۱۱. ضعف در باورهای دینی؛

۱۲. ضعف در استعداد تحصیلی یا اخلاقی؛

۱۳. ضعف هدف گذاری و برنامه تحصیلی؛

۱۴. ترس از سختی های و ناملايمات زندگی طلبگی؛

۱۵. ابهام نسبت به آینده طلبگی و... .

ب. موانع بیرونی

۱۶. فرایند بسیار طولانی نظام آموزشی حوزه؛

۱۷. نبود یا کمبود الگوهای مناسب، عینی و در دسترس طلاب؛

۱۸. حضور کمرنگ بزرگان اخلاقی حوزه در بین طلاب؛

۱۹. حضور کمرنگ مدیران در مدارس (به جهت اشتغالات

فراوان جانبی) و نداشتن رابطه صمیمانه با طلاب؛

۲۰. عدم نظارت دقیق و صحیح اساتید و مدیران بر

مراحل رشد و ارتقای تربیت علمی و معنوی طلاب به

دلیل تراکم بالای تدریس یا اشتغالات دیگر؛

۲۱. به کارگیری افراد غیرمتخصص و کم تجربه در جایگاه

مسئولین و کارگزاران و کارکنان حوزه (ضعف های مدیریتی)؛

۲۲. تعطیلات زیاد حوزه یا تعطیلی مکرر دروس؛

۲۳. مشکلات و بیماری های جسمی؛

۲۴. مسائل و مشکلات ارتباطی (با دوستان، هم حجره‌ای‌ها، اساتید و کارگزاران مدرسه، خانواده، همسر و...);
۲۵. مشکلات معیشتی و مالی؛
۲۶. دوست و رفیق ناجور (که افکارشان با اهداف عالی طلبگی سازگاری ندارد)؛
۲۷. فقدان نشاط لازم در فضای حوزه و مدرسه؛
۲۸. نبود یا کمبود اساتید اخلاق و مشاور در مدارس شهرستانها؛
۲۹. نبود یا کمبود دروس اخلاق جذاب، تأثیرگذار و مستمر؛
۳۰. اختلاف نظر و تعارض ارشادات اخلاقی و تربیتی اساتید اخلاق و مشاوران؛
۳۱. کمیت گرایی به جای کیفیت گرایی و رقابت برخی مدیران مدارس در جذب و پذیرش طلاب بیشتر؛
۳۲. فقدان وحدت رویه در سیاست های تربیتی مدارس و اعمال سلیقه های مختلف در مسایل تربیتی و اخلاقی؛
۳۳. فقدان نظام کارآمد جذب، گزینش و پذیرش و نفوذ افراد بی کفایت یا عناصر ناهنجار به بدنه حوزه؛
۳۴. قوانین، مقررات، دستورالعمل ها و آئین نامه های ناکارآمد؛
۳۵. فضای فرهنگی حاکم بر جامعه که به تدریج ارزش های اخلاقی در آن کم رنگ می شود.

راهکارهای ایجاد انگیزه
و افزایش نشاط در میان طلاب

راهکارهای ایجاد انگیزه و افزایش نشاط در میان طلاب

در ادامه راهکارهایی ارائه می شود که امید است با عملیاتی شدن آنها، بتوان بسیاری از آسیب های ناشی از ضعف انگیزه طلبگی را پیش گیری یا برطرف نمود، زمینه تقویت و ارتقاء انگیزه طلاب را فراهم نمود. راهکارهای یاد شده در چهار محور بیان می شود؛ راهکارهای ایجاد انگیزه توسط خود طلاب، توسط اساتید، توسط مدیران و مسؤولان مدارس و راهکارهای ایجاد انگیزه توسط مرکز مدیریت حوزه های علمیه. اکنون به بررسی هریک از این راهکارها می پردازیم:

۱. راهکارهای افزایش انگیزه توسط خود طلاب

الف. عوامل جسمانی (فیزیولوژیک):

در واقع، توجه به این عوامل و راهکارها موجب افزایش نشاط و شادابی و تقویت روحیه در فرد می گردد و زمینه ارتقاء انگیزه را فراهم می سازد.

۳۶. تنظیم خواب: خواب به موقع، خواب اول شب،

خواب به اندازه نیاز و خواب با شکم خالی و پرهیز از

خواب بین الطلوعین؛

۳۷. رعایت برنامه غذایی سالم: خوراک سالم و حلال، سبزیجات و میوه ها، خوراکی های طبیعی، شام سبک و پرهیز از خوراکی های مصنوعی و چرب، پرخوری، بدخوری؛

۳۸. ورزش: مانند ورزش صبحگاهی، کوهنوردی، شنا و...؛
۳۹. حجامت یا اهدای خون: که علاوه بر تأمین سلامتی از غلظت خون می کاهد؛

۴۰. توجه به فضای محیط زندگی: مانند رنگ روشن، نور کافی، درجه حرارت مناسب، بوی مطبوع، زیبایی محیط، گل و گیاه و فضای سبز و...؛

۴۱. رعایت بهداشت فردی و نظافت بدن، لباس و محیط؛
۴۲. رعایت نظم و آراستگی فردی و محیط پیرامون و پرهیز از شلختگی؛

۴۳. توجه به آسایش جسمانی (پرهیز از پوشیدن جوراب یا لباس تنگ، فشار ادرار، بد بودن محل نشستن و...؛)
۴۴. اقدام برای درمان بیماری ها و حفظ سلامت از جمله مشکلات بینایی که موجب خواب آلودگی و کسالت می شود؛

ب. عوامل غیر جسمی و غیرمادی

۴۵. ایمان به خدا و ارتباطات معنوی مانند دعا، استغفار، توسل و صدقه و ... ؛

۴۶. دعا و درخواست طراوت روحی از خدای متعال؛^۱

۴۷. افزایش ایمان به رسالت طلبگی و روشن ساختن هدف از طریق مطالعه کتاب هایی که درباره حوزه و طلبگی نوشته شده و ارتباط با اساتید و مباحثه؛^۲

۴۸. توجه به رسالت سنگین و وظیفه جهانی طلبگی؛

۴۹. معاشرت با انسان های سرزنده، نشیط و موفق؛

۵۰. ارتباطات اجتماعی و هم صحبتی با دیگران؛

۵۱. تفریح و استفاده از لذائذ حلال؛^۳

۵۲. استقبال از برنامه های رقابتی.^۴

۵۳. حضور در جمع و فعالیت های جمعی و طراحی برنامه های

گروهی؛ «الرفیق ثم الطريق»؛

۱. مانند دعاهاى ماثورى كه در صفحات گذشته بدان اشاره شد.

۲. امام على عليه السلام فرمودند: ما ضعف بدن عما قويت عليه النية (من لا يحضره الفقيه،

ج ۴، ص ۴۰۰) جسم انسان از آنچه بدن نيت قوى تعلق گرفته ناتوان نيست.

۳. امام كاظم عليه السلام مى فرمايند: اجتهدوا فى أن يكون زمانكم أربع ساعات ساعة لمناجاة الله وساعة لأمر المعاش وساعة لمعاشرة الإخوان والثقات الذين يعرفونكم عيوبكم و يخلصون لكم فى الباطن وساعة تخلون فيها للذاتكم فى غير محرم وبهذه الساعة تقدر على الثلاث ساعات (تحف العقول، ص ۴۱۰)

۴. در دين اسلام نيز بدین امر اهتمام نشان داده شده است؛ فاستبقوا الخيرات (بقره: ۱۴۸ و مائده: ۴۸) سارعوا الى مغفرة من ربكم (آل عمران: ۱۳۳) سابقوا الى مغفرة من ربكم (حدید: ۲۱) والسابقون السابقون اولئك المقربون (واقعه: ۱۰ و ۱۱)

۵۴. نظربه فراورده تولیدی؛^۱
۵۵. استحکام عمل؛^۲
۵۶. پرهیز از معاشرت با انسان های سست و بی رمق؛
«افسرده دل افسرده کند انجمنی را»
۵۷. پرهیز از گناه؛
۵۸. پرهیز از عزلت و انزوا و گوشه گیری؛^۳
۵۹. شناخت ظرفیت جسمی و روحی خود و عدم مقایسه خود با دیگران؛
۶۰. تلاش برای کسب مهارت های طلبگی؛
۶۱. شرکت مستمر در برنامه های اخلاقی و مجالس ذکر؛
۶۲. مطالعه سرگذشت بزرگان؛
۶۳. مشاوره مستمر در برنامه ها و بیان حالات روحی برای مشاوران؛
۶۴. پی گیری مستمر برنامه درسی و پرهیز از انباشته شدن تکالیف و عقب افتادن مباحثه؛
۶۵. پرهیز از برنامه های بیهوده و سرگرمی های لغوماند
- فیلم، بلوتوث، تماشای فوتبال، اینترنت و...؛
۶۶. پرهیز از پرداختن افراطی به فعالیت های جانبی

۱. انسان مخلوق خود را دوست می دارد. وقتی که احساس کنیم که خودمان اثری تولید کرده ایم و فعالیتی داشته ایم نشاط بیشتری داریم.

۲. هرچه کاری را به صورتی بهتر و کامل تر ارائه کنیم نسبت به آن علاقه مند تر هستیم. در مقابل هرگاه کاری را نیم بند و بدون سلیقه انجام دهیم نسبت به آن رغبت و علاقه کمتری داریم. همچنین با کلاس بودن کار و توجه به وجهه هنری و ذائقه زیبایی شناختی در انگیزه تأثیر دارد.

۳. لذا اگر یکی از دوستان ما دچار این عارضه شد لازم است او را رها نکنیم و با برقراری ارتباط بیشتر و حال و احوال صمیمی او را درمان کنیم. کما این که ملاقات انسان مصیبت زده موجب تسلی خاطر و رهایی او از غصه است.

وقت گیر مانند هیأت، ورزش و کارهای اجرایی؛

۲. راهکارهای ایجاد انگیزه توسط اساتید

الف. ویژگی های اخلاقی

۶۷. تلاش برای الگو بودن از جمیع جهات (علمی، اخلاقی، معنوی، اجتماعی و...)

۶۸. دل سوزی نسبت به طلبه و حتی گاهی پی گیری مشکلات زندگی شخصی او؛

۶۹. اهتمام به پرورش طلبه به موازات آموزش آن؛

۷۰. متخلق بودن به اخلاق عملی: مانند برخورد مهربانانه، سلام، تواضع، ... و پرهیز از تندخویی، بدگویی و طنزهای سبک؛

ب. ویژگی های علمی و مهارتی

۷۱. توانمندی علمی کافی؛

۷۲. بیان جذاب، لطیف و متنوع و توان ارائه روان و تفهیم کامل درس؛

۷۳. نشاط و طراوت علمی و تدریسی؛

۷۴. موفق بودن در چشم شاگردان؛

۷۵. اطلاعات کافی درباره روحیه نوجوانان و جوانان و داشتن مطالعات روانشناختی در این زمینه؛

- ۷۶. شروع درس با یک آیه، حدیث یا نکته اخلاقی؛
- ۷۷. بیان مطالب جنبی در کنار درس و استفاده از فرصت های جانبی؛
- ۷۸. معرفی الگوهای موفق و انسان های با انگیزه، خصوصا شخصیت های زنده و شرح احوال آنان؛
- ۷۹. توجه دادن به بهداشت فردی و محیطی و تغذیه؛

ج. در ارتباط با طلبه

- ۸۰. ارتباط صمیمی با شاگردان و هراز چندگاهی حضور در حجره ها و منازل آنان؛
- ۸۱. همراهی با طلاب در برنامه های تفریحی، سیاحتی و زیارتی مدرسه؛
- ۸۲. بیان نقاط قوت، توانمندی ها و محسنات هریک از طلاب به خود او و در جمع؛
- ۸۳. نشان دادن موفقیت طلبه و ثمرات کار به او؛
- ۸۴. ایجاد احساس توانایی و امید به رسیدن به هدف (این حس که طلبه با تلاشی معقول به موفقیت خواهد رسید)؛
- ۸۵. تلاش برای ایجاد احساس سودمندی در طلاب؛

۱. آگریک کارطوری ارائه شود که دست نایافتنی و دور از دسترس دیده شود، مخاطب از اول تصمیم به عمل و اقدام نمی گیرد. مثلاً دستور مفصل نماز شب برای جوانی که تاکنون نماز شب نخوانده بسیار بزرگ و دور از دسترس تلقی می شود. به همین جهت لازم است در آغاز کار تنها به بیداری قبل از نماز صبح و به تدریج دورکعت نماز شب خواندن و... سفارش نمود.

۸۶. تلاش برای ایجاد امید به آینده در دل طلاب؛
۸۷. پی گیری مباحثه دروس طلاب و گاهی حضور چند لحظه ای در مباحثه و راهنمایی و تشویق ایشان؛
۸۸. رعایت مساوات در ارتباط با طلاب (با طلبه ضعیف هم ارتباط داشته باشد)؛
۸۹. پرهیز از بیان گرفتاری ها و مشکلات مادی خود به طلاب؛
۹۰. درک کامل مشکلات طلبه و تلاش برای رفع آن؛
۹۱. مشارکت دادن طلبه در کلاس؛
۹۲. استعدادسنجی طلبه و کمک به او برای موفقیت در انتخاب گرایش تخصصی؛
۹۳. به روز تربیت کردن طلبه (مثلا طلبه که ادبیات عرب می آموزد باید مکالمه عربی و عربی جدید نیز بلد باشد)؛
۹۴. هدفمند کردن طلبه (به صورتی که طلبه بتواند گام های بعدی حرکت خود را به خوبی تشخیص دهد)؛
۹۵. تشویق طلبه ای که نسبت به گذشته خود رشد نسبی داشته است (مسابقه با خود)؛
۹۶. دادن مسؤولیت به طلاب در حد توان و در محدوده درس؛
۹۷. تقویت روحیه تعهد در طلاب (اعتماد سازی)؛
۹۸. توجه به کرامت انسانی و حفظ حرمت طلبه؛
۹۹. شخصیت دادن به طلبه در مدرسه و محل زندگی

وی (شرکت در مراسم و پذیرش دعوت، نام نیکو و...)

۱۰۰. ایجاد رقابت سالم و دوستانه میان طلاب؛

۱۰۱. توجه ویژه به نخبگان کلاس، همراه با ملاحظات

اخلاقی؛

۱۰۲. رعایت تنوع، استفاده از قالب های جدید و شکستن

کلیشه های رایج، خصوصا برای طلاب مبتدی و جوان

که روحیه نوگرا و تنوع جو دارند؛^۱

۱۰۳. بهره گیری از شاگردان در امر تدریس و مباحث

کمک آموزشی و رسیدگی به ضعیف ترهای کلاس؛

د. در تدریس

۱۰۴. گاهی ساده گرفتن امتحانات میانی تا طلاب

ضعیف هم احساس ارزشمندی و موفقیت را تجربه کنند؛

۱۰۵. کاربردی نشان دادن دروس و بیان جایگاه مباحث؛

۱۰۶. آموزش های مهارت های درسی در حین درس (مانند

مهارت مطالعه، مباحثه، تسهیل متن، یادداشت برداری،

خلاصه نویسی، پژوهش، منبع شناسی)؛

۱۰۷. بیان ملموس کاربرد دروس و فواید یادگیری آن؛

۱۰۸. معرفی منابع کمک آموزشی برای تقویت بنیه علمی؛

۱ اگر معلم کلاس درس خود را در حیطه یا پشت بام مدرسه برقرار کند یا در اعطای جوایز یا پذیرایی نوآوری داشته باشد و از حدود تعارفات رسمی فراتر رود به شدت توجه شاگردان را جلب و انگیزه آنان را افزایش می دهد.

۱۰۹. تشویق مادی و معنوی شاگردان و عدم سرزنش و سرکوفت؛
۱۱۰. برگزاری آزمون‌هایی با جوایز ویژه؛
۱۱۱. استفاده از امتحان به عنوان یکی از ابزارهای آموزشی، نه به قصد مچ گیری؛
۱۱۲. بدبین نکردن طلبه نسبت به کتاب‌های درسی موجود؛
۱۱۳. نشان دادن جایگاه و کاربرد علوم حوزه در میان سایر علوم روز؛
۱۱۴. ایجاد گروه‌های علمی و پژوهشی در کلاس؛
۱۱۵. تصحیح به موقع برگه‌های امتحانی؛
۱۱۶. مشاهده دفاتر و کتاب‌های طلاب و ارائه راهنمایی‌های لازم در مورد انجام تکالیف در دفتر و رسیدگی به کتاب درسی؛

راهکارهای
ایجاد انگیزه توسط مدیران
و مسؤولان مدارس

راهکارهای ایجاد انگیزه توسط مدیران و مسؤولان مدارس

الف. ویژگی های شخصی

۱۱۷. رعایت اعتدال در رفتارها و حفظ وقار و متانت در مدرسه؛
۱۱۸. داشتن انگیزه فراوان و نشاط کافی برای تربیت و آموزش طلبه؛
۱۱۹. سعه صدر مشهود و حوصله زیاد؛
۱۲۰. قدرت تدبیر و آینده نگری؛
۱۲۱. نسبت به مشکلات طلاب مدبرانه برخورد کردن؛
۱۲۲. وفای به عهد نسبت به وعده و وعیدها؛
۱۲۳. خود را در معرض نقد دیگران قرار دادن؛
۱۲۴. رعایت کامل موازین اخلاقی و پای بندی به آداب اسلامی خصوصا نماز جماعت؛
۱۲۵. رعایت شؤون علمی و زیّ روحانیت و پرهیز از مظاهر دنیوی و مادی گرایی؛
۱۲۶. شرکت در مراسم دعا و سایر برنامه های فرهنگی مدرسه؛
۱۲۷. وقت گذاشتن کافی برای حضور در مدرسه و در بین طلاب؛
۱۲۸. آشنایی کافی با دانش مدیریت آموزشی؛

ب. برنامه ریزی

۱۲۹. تدوین چشم انداز چند ساله در سیستم آموزشی

برای هدف گذاری صحیح آموزش؛

۱۳۰. تدبیر برای استفاده بیشتر از ظرفیت کارشناسان در

برنامه های مرکز به جهت جلوگیری از رفت و برگشت های

اضافی و آزمون و خطا؛

۱۳۱. ایجاد نظام تشویق و تنبیه مادی و معنوی؛

۱۳۲. فرهنگ سازی در رابطه با آداب و رسوم طلبگی؛

گویش، پوشش، تواضع و...؛

۱۳۳. برنامه ریزی درسی بر پایه روش تدریس پژوهش محور؛

۱۳۴. برگزاری اردوهای تفریحی، فرهنگی، آموزشی و

توجیهی؛

۱۳۵. برنامه ریزی جهت اوقات فراغت طلاب در روزهای

پایان هفته؛

۱۳۶. برنامه ریزی در امور معنوی مانند جلسات دعا و

عزاداری همراه با القای معرفت و تذکرات اخلاقی؛

۱۳۷. دقت در برنامه غذایی مدرسه؛ مانند نحوه توزیع

غذا، تهیه میوه و غذاهای سالم؛

۱۳۸. دقت در امور تبلیغی و فرهنگی؛

۱۳۹. انعطاف برنامه آموزشی بر اساس نیاز طلاب؛

۱۴۰. تنظیم کارشناسانه ساعات درسی و استفاده بهینه از

وقت (مثلاً وقت های مرده برای دروس اصلی قرار داده نشود)؛

۱۴۱. جامعیت برنامه ها؛

۱۴۲. تنوع برنامه های فرهنگی و جانبی در مدرسه و

اجرای طرح های متنوع؛

۱۴۳. تعادل در برنامه های مدرسه و دوری از برخوردهای

انفعالی در سیستم آموزشی؛

۱۴۴. طراحی برنامه های فرهنگی سالم و مؤثر در کنار دروس

نسبتاً خشک، مانند مسابقات، جشن ها و برنامه های آموزشی

جانبی مانند مکالمه عربی، انگلیسی، روش مطالعه و ...؛

۱۴۵. ایجاد واحد تربیت بدنی در مدارس و اهتمام به ورزش

طلاب؛

۱۴۶. توجه به نشاط و خستگی طلبه در طول روز و

تناسب زمان کلاس ها با ظرفیت مخاطبان؛

ج. اجرای برنامه و مدیریت

۱۴۷. هماهنگی عوامل آموزشی و تربیتی با همدیگر؛

۱۴۸. حضور دائم در مدرسه و واگذار نکردن کارهای

اساسی مدیریت به سایر افراد؛

۱۴۹. احتراز از اشتغالات متعدد و سنگین بیرونی از

سوی مدیر مدرسه؛

۱۵۰. پرهیز از سفرهای زیارتی سیاحتی مکرر و غیبت

طولانی از محل کار؛

۱۵۱. قاطعیت در برخورد با افراد متخلف و در صورت

لزوم اخراج آنان؛

۱۵۲. حفظ عزت نفس و احراز حلیت کامل در جذب

منابع مالی برای مدرسه؛

د. در ارتباط با استاد

۱۵۳. دقت در انتخاب استاد: علم، روش تدریس،

اخلاق، وقت شناسی و نظم، لباس و...؛

۱۵۴. جذب اساتید فعال و تلاش برای ارتقاء کادر آموزشی

مدرسه؛

۱۵۵. تأمین مادی استاد و جلوگیری از مشغولیت های

روحی و جسمی مزاحم؛

۱۵۶. رسیدگی به نظم و انضباط اساتید و ایاب و ذهاب آنان؛

۱۵۷. برگزاری جلسات هم فکری در طی سال با اساتید؛

۱۵۸. برخورد مؤدبانه و محترمانه با اساتید و بزرگ جلوه

دادن آنها در چشم طلاب؛

۱۵۹. ارتباط مستمر با اساتید و پی گیری نقاط قوت و

ضعف آنان؛

۱۶۰. مهارت افزایی اساتید به صورت مستمر و برگزاری

کارگاه های آموزشی؛

ه. در ارتباط با طلبه

۱۶۱. دقت در پذیرش صحیح طلاب؛
۱۶۲. توجه جدی به کرامت انسانی طلاب در برنامه ریزی های آموزشی، خدمات رسانی، پرداخت شهریه و...؛
۱۶۳. ارتباط مستمر با طلاب در قالب اقامه نماز جماعت مدرسه یا یک جلسه منظم؛
۱۶۴. تشکیل جلسات مستمر با والدین طلاب؛
۱۶۵. ارتباط کتبی، تلفنی و حضوری با اولیای طلاب و حضور در منازل آنان؛
۱۶۶. برگزاری جلسات توجیهی و تبیین جایگاه حوزه برای همسران و خانواده طلاب؛
۱۶۷. تقدیر از همسران طلاب؛
۱۶۸. تشکیل جلسات مستمر ماهیانه با طلاب برای شنیدن مشکلاتشان؛
۱۶۹. گاهی حضور در منزل طلاب متأهل و تلاش در رسیدگی به مشکلات آنان؛
۱۷۰. ارشاد طلاب و ایجاد انگیزه با رفتار و عمل؛
۱۷۱. ایجاد ارتباط صمیمی با طلاب در عین حفظ حرمت و جایگاه مدیریتی؛
۱۷۲. واگذاری بخشی از امور مدرسه به طلاب در قالب شورای طلاب؛

۱۷۳. توجه به ابتکارات و نوآوری‌های طلاب؛
۱۷۴. پی‌گیری مستمر امور طلاب (اقتصادی، روحی، خانوادگی و اجتماعی)؛
۱۷۵. تقویت روحیه کمک به دیگران و استادپروری از طریق واگذاری برخی از دروس به طلاب موفق؛
۱۷۶. برگزاری جلسات هم‌فکری و نظرخواهی مستمر نسبت به امور مدرسه از طلاب؛
۱۷۷. ارتباط مستمر با طلاب فارغ‌التحصیل مدرسه؛
۱۷۸. برخورد مناسب با طلبه خصوصاً در اولین دیدار؛
۱۷۹. شخصیت دادن و مسئولیت دادن به طلاب؛
۱۸۰. بزرگ جلوه ندادن دانشگاه در نظر طلاب؛
۱۸۱. اصالت دادن به علم و فرعی قرار دادن نمره و امتحان، نگاه به علم به عنوان یک عبادت؛
۱۸۲. تشویق طلاب ممتاز، مؤثر و اهل قلم؛
۱۸۳. تشویق و در نظر گرفتن امتیازهای خاص برای طلاب مذهب و اخلاقی؛
۱۸۴. رعایت کامل عدالت و انصاف در برخورد با طلاب؛
۱۸۵. ارائه مشاوره اخلاقی و علمی به طلاب و پی‌گیری مشکلات آنان تا رفع کامل؛
۱۸۶. ارتباط بین خانواده‌های طلاب با هم و با مسئولین مدرسه به جهت بالابردن انگیزه آنان؛

۱۸۷. ایجاد گروه های غیر علمی مثل هیأت های محلی یا گروه های کمک رسانی و تبلیغی در بین طلاب؛
۱۸۸. برخورد قاطع با طلاب ناکارآمد یا متخلف و اخراج بدون ملاحظه آنان در صورت لزوم؛
۱۸۹. استقبال از منتقدین نسبت به برنامه های مدرسه و تشویق آنان؛
۱۹۰. شناسایی استعدادها و توانایی های طلاب برای ایجاد روحیه مفید بودن و رقابت صحیح؛
۱۹۱. تشویق و تنبیه در مسائل علمی و رقابت سازی؛
۱۹۲. درک طلاب در مواقعی که واقعا مشکل دارند و پرهیز از سخت گیری بی مورد خصوصا درباره طلاب فعال و موفق؛
۱۹۳. میدان دادن به طلاب به گونه ای که ثمره تلاش های خود را ببینند؛ مثلاً صحبت بین الصلاتین، تبلیغ و...؛
۱۹۴. گروه بندی طلاب زیر نظریک سرگروه، جهت اشراف نسبت به امور طلاب؛
۱۹۵. هدایت تحصیلی طلاب برای انتخاب رشته تخصصی؛
۱۹۶. ترسیم آینده طلاب و تبیین وظایف سنگین آنان و آگاهی دادن نسبت به خلأهای موجود در اجتماع؛

و. برنامه ها و طرح ها

۱۹۷. دعوت از چهره های موفق حوزوی و غیر حوزوی به مدرسه؛

۱۹۸. برگزاری برنامه های انگیزشی مانند درس اخلاق؛

۱۹۹. ایجاد فضاهای ورزشی و تفریحی در مدارس علمیه؛

۲۰۰. رسیدگی به فضای مدرسه و ایجاد فضای مناسب و شاداب (ایجاد فضای سبز و...)

۲۰۱. تأمین امکانات آموزشی، ایجاد فضای آموزشی مناسب و کتابخانه غنی؛

۲۰۲. برگزاری اردوهای زیارتی، سیاحتی و آموزشی؛

۲۰۳. فراهم آوردن زمینه دیدار با علمای ربانی؛

۲۰۴. ارتباط با مدارس راهنمایی و دبیرستان از طریق ارسال طلاب موفق پایه های بالا برای معرفی حوزه؛
۲۰۵. تهیه ابزارهای آموزشی و کتب مفید و ارائه رایگان یا با تخفیف آن به طلاب؛

۲۰۶. ایجاد صندوق قرض الحسنه و ارائه تسهیلات به طلاب؛

۲۰۷. ارائه الگوی مناسب و در دسترس، نه دور از ذهن؛

۲۰۸. دیدار از مراکز آموزشی فرهنگی تحقیقاتی؛

۲۰۹. هماهنگی و ارتباط مدیر با مراکز درمانی و پزشکان متعهد و مجرب؛

۲۱۰. اهتمام به برگزاری کلاس های جنبی مانند تفسیر

قرآن و نهج البلاغه؛

۲۱۱. استفاده از هوای مطلوب بهار و تابستان برای دوره های آموزشی خارج از مدرسه؛

۲۱۲. در نظر گرفتن ساعتی در روز جهت مطالعات جنبی؛

۲۱۳. استفاده از کسانی که نیازهای جامعه به طلبه را درک کرده اند مانند مبلغین خارج از کشور، مسؤولین کشوری؛

بحث و نتیجه گیری:

با توجه به آنچه که بیان شد به نظر می رسد سرمایه گذاری و تلاش اساتید، مدیران و کارگزاران حوزه در اصلاح و تقویت انگیزه طلاب از امور ضروری و اقدامات بسیار مفیدی است که آثار و برکات فراوانی را در پی دارد؛ این امر موجب افزایش نشاط علمی و معنوی روزافزون حوزه ها شده و از بروز و ظهور بسیاری از آفات و آسیب های اخلاقی، تربیتی، تحصیلی و غیره در میان طلاب پیشگیری خواهد کرد، ان شاء الله تعالی

فهرست منابع

۱. اسلاوین، رابرت ایی، روان‌شناسی تربیتی، ترجمه سید محمدی، نشر روان، ۱۳۸۵
۲. خبرگزاری فارس: (۳۳۷۸۵۴۹ www.khabarfarsi.com)
۳. رابیتز، استفین پی، مبانی رفتار سازمانی، ترجمه علی پارسیان و محمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۸۸
۴. ریو، جان. مارشال؛ انگیزش و هیجان، ترجمه یحیی سید محمدی، تهران: ویرایش، ۱۳۸۳، چاپ ششم
۵. سیف، علی اکبر، روان‌شناسی پرورشی، تهران، آگاه، ۱۳۸۳
۶. شاملو، سعید؛ آسیب‌شناسی روانی، تهران، رشد، ۱۳۸۳، چاپ هفتم
۷. نرم افزار جامع الاحادیث نور، قم: مرکز کامپیوتری نور

